

„Túl a nagy Krivánon...”

– Nem várt találkozás egy dallal –

Egymásra mosolyoghattunk – a legjegyzett daltam meg én, két régi ismerős! –, amikor olvasói szemem végigfutott a BARÁTSÁG 1996. december 15-i számának egyik oldalán.

Énekelni is kezdtem, tüstént: „Túl a nagy Krivánon, zólyomi határon” és a többi. Még azt is észrevettem, hogy a hangjegyek alá írt szöveg egy része, meg a fejemben megőrzött sor között némi eltérés van.

Tehát... hadd folytassam: a „Nagyanyám hozta Berényből...” című cikkben – amelynek írója Vincze Paula – ott van a dal kézzel lejegyzett kottája.

Írásában Vincze Paula elmondja: mezőberényi sváb nagyanyjától hallotta énekelni (más dalokkal együtt) a „Túl a nagy Krivánon” kezdetűt is. A cikk írójának, sőt: az ő gyermekeinek is ez a legemlékezetesebb. Vincze Paula, ha jól értem, azt feltételezi, hogy amiként a nagymama énekelte más dalok a német folklór apró képviselői, ez esetleg a szlovák népdalkincshez tartozik. Nyaranta a felvidékről az Alföldre dolgozni lejáró drótosítók hozhatták magukkal.

Nos, a „Túl a nagy Krivánon...” – nekem is gyerekkori élményem. Nyolc–kilenc éves fejjel már szenvedélyesen izgatott minden, ami színház. Szülővárosomban, Pesterzsébeten nyaranta Darvas Ernő direktor úr színtársulata jászott a Pflum mozi helyiségében. Persze, hogyan is lehetett nekem, a munkanélküli vasöntő elemista fiának húsz vagy harminc fillérem egy belépti jegyre! Összebarátkoztam inkább a színgazgató fiával, ő aztán ha csak tehette: bevitt.

Itt láttam akkor a „Túl a nagy Krivánon” című zenés darabot.

De az egész még korábban kezdődött. Az első világháború utolsó évének nyarán, 1918. július 23-án mutatták be a Budai Színkörben a „Túl a nagy Krivánon” című, három felvonásos „dalosjáték”-ot (ez a műfaji meghatározása). Írta és zenéjét szerzette: Farkas Imre.

Farkas Imre igen népszerű költő és színpadi szerző volt akkor, már túl az „Iglói diákok” című, ugyancsak zenés színjáték sikerén. A „Túl a nagy Krivánon” első és második felvonása egy New York-i jacht-klubban játszódik: milliomosok fogadnak egymással, hogy – nem minden a pénz... (Ők csak tudják!) Szerelmi bonyaldalmaknak is színtere a jacht-klub. S ebbe az egész milliomos világába csöppennek be a kivándorló hajón Amerikába érkező szlovákok. Egy szepességi faluból jöttek, amely ott van valahol: „túl a nagy Krivánon”. A harmadik felvonás már ebben a faluban játszódik; a fogadás nagy összegéből a falubélieknek

is jut, három szerelmes pár egymásra lel, itt a vége, fuss el véle.

A BARÁTSÁG cikkében közölt dal ebből a zenés vígjátékból, „dalosjátékból” való. Mint a darab többi zeneszámát, szövegestől: ezt is Farkas Imre szerzette. Bár elképzelhető, hogy a költő-komponista fölhasználta benne valamilyen helyi daltamot, amelyre iglói diákokorából emlékezett. Nekem mégis az a meggyőződés, hogy a „Túl a nagy Krivánon” kezdetű dalnak nincs köze sem a szlovák, sem a magyar folklórhoz.

Lehetetlen, hogy erről eszembe ne jusson a „Légy jó mindhalálig” című Móricz Zsigmond-regény 1936-os filmváltzatának egyik jelenete. Nyilas Misiék ülnek a padokban, a tanár úr harmoniumozik, ők meg énekelnek: „Domboldalon áll egy öreg nyárfa. / Nyárfa alatt édesanyám háza. / Édesanyám fehér sejkendőben / Cipőt dagaszt fűzfa tekenőben. / Édesanyám, de messze elmentem. / Gyűrkés héjú cipőt de rég ettem. / A búzámban de rég vágtam rendet. / Isten tudja, látom-e még kendet...”

Mindenütt, ahol csak játszották a filmet, ez a gyerekek énekelte dal bekéredzkedett a fülekbe: mások is énekelni kezdték... Egyszer csak fölhangzott Ádám Jenő professzor úr egyik rádióelőadásában – népdalként... Még a nagyszerű zeneszerző és zenei nevelő és népdalgyűjtő is népdalnak vélte azt, hogy „Domboldalon áll egy öreg nyárfa...”; úgy beszélt róla, úgy tanította.

A rádióelőadás után telefonhívást kapott Ádám tanár úr: Gyöngy Pál zeneszerző kereste, s boldogan „vallotta be”, hogy ez a „népdal” az ő muzsikája, ő komponálta Zágon István versére! És most ajándék neki ez, ami történt, hiszen népdalnak vélték az ő közös szerzeményüket. Elérhet-e zeneszerző és szövegíró ennél többet?!

S még egy „újabbkori” népdal története. Zelk Zoltán, aki a huszadik századi magyar költészet egyik legnagyobb versét, a „Sirály”-t írta (megboldogult feleségének emlékére) – még jóval koraiabb, boldogabb idejében elénekelt valamit a prófétaí poéta Füst Milán előtt, mondván: szülőföldjéről, a bihari-szatmári tájról hozott népdal az. Z. Z. tehát énekelte: „Falu végén van egy kút, / Abba minden út befut. / Megfürödnek az utak, / Azután tovább futnak...”

Füst Milán hallgatta, hallgatta, majd fölemelte jobb keze mutatóujját s így szólt:

– Szép! De nem népdal. Nem, fiam, ez raffinátabb annál, hogysen népdal legyen...

Zelk Zoltán mosolyogva csatlakozott F. M. véleményéhez, leleplezvé magát: mert bizony ő írta azt a verset!

Dalos László